

I – MỤC TIÊU BÀI HỌC

- HS biết được vài nét về thân thế, sự nghiệp và những đóng góp to lớn của một số họa sĩ đối với nền văn học nghệ thuật.
- HS hiểu biết thêm về các chất liệu tạo nên vẻ đẹp trong tác phẩm mỹ thuật thông qua một vài tác phẩm.

II – CHUẨN BỊ

1. Tài liệu tham khảo

- Những giáo trình, tài liệu như yêu cầu của Bài 14.
- Sưu tầm thêm các bài viết về thân thế, cuộc đời của các họa sĩ, các nhà điêu khắc được giới thiệu trong bài (cả bốn tác giả đều được nhận Giải thưởng Hồ Chí Minh – giải thưởng cao quý nhất của Nhà nước – dành cho các nhà hoạt động văn hoá và nghệ thuật).

2. Đồ dùng dạy – học*Giáo viên*

- Sưu tầm thêm các tác phẩm khác của những tác giả được giới thiệu trong bài. Các tác giả trên đều có nhiều tranh được in ấn trong các tuyển tập mỹ thuật Việt Nam.
- Bộ ĐDDH Mỹ thuật 7.

Học sinh

- Sưu tầm bài viết, tranh của các tác giả trong sách báo, tạp chí.
- Đọc bài giới thiệu trong SGK.
- Xem các bức tranh giới thiệu trong SGK.

3. Phương pháp dạy – học

- GV sử dụng các phương pháp như ở Bài 14.
- Tổ chức cho HS thảo luận theo nhóm (từng tác giả, tác phẩm).

III – GỢI Ý TIẾN TRÌNH DẠY – HỌC

Hoạt động 1

Tìm hiểu vài nét về tiểu sử một số họa sĩ

– GV có thể đặt các câu hỏi hướng dẫn HS trả lời theo các nội dung sau :

Họa sĩ Nguyễn Phan Chánh

- + Họa sĩ Nguyễn Phan Chánh sinh ngày 21/7/1892 tại làng Tiên Bạt, xã Trung Tiết, huyện Thạch Hà, tỉnh Hà Tĩnh. Ông là sinh viên khoá I Trường Cao đẳng Mỹ thuật Đông Dương (1925 – 1930).
- + Ông là người chuyên vẽ tranh lụa. Từ những năm 30 của thế kỉ XX, họa sĩ Nguyễn Phan Chánh đã nổi tiếng không những ở trong nước mà còn ở nước ngoài qua các cuộc trưng bày tranh. Đặc biệt là cuộc trưng bày ở Pa-ri (Pháp) năm 1931.
- + Tranh lụa của họa sĩ Nguyễn Phan Chánh làm rung động lòng người bởi tình cảm chân thực, giản dị, trữ tình, thể hiện đậm đà tâm hồn Việt Nam.
- + Những tác phẩm nổi tiếng của ông là : *Chơi ô ăn quan* (1931), *Rửa rau cầu ao* (1931), *Hái rau muống* (1934). Ngoài ra ông còn có những tác phẩm : *Sau giờ lao động* (1960), *Bữa cơm mùa thắng lợi* (1960) ; *Sau giờ trực chiến* (1968)...
- + Họa sĩ Nguyễn Phan Chánh là người mở đầu và có công rất lớn đối với tranh lụa Việt Nam hiện đại.
- + Họa sĩ Nguyễn Phan Chánh mất ngày 22/11/1984 tại Hà Nội, thọ 92 tuổi. Năm 1996 Nhà nước truy tặng ông Giải thưởng Hồ Chí Minh về Văn học – Nghệ thuật.

Họa sĩ Tô Ngọc Vân

- + Họa sĩ Tô Ngọc Vân sinh ngày 15/12/1906 tại Hà Nội, quê ở làng Xuân Cầu, xã Nghĩa Trụ, huyện Văn Giang, tỉnh Hưng Yên. Ông tốt nghiệp Trường Cao đẳng Mỹ thuật Đông Dương năm 1931 và sớm trở thành một trong những họa sĩ nổi tiếng của nền nghệ thuật tạo hình Việt Nam hiện đại. Nghệ thuật của ông ảnh hưởng đến nhiều thế hệ sau ở trong nước và giới yêu chuộng nghệ thuật nước ngoài.
- + Ông là họa sĩ tiêu biểu cho lớp nghệ sĩ trí thức Hà Nội tham gia kháng chiến. Trước Cách mạng tháng Tám 1945, ông chuyên vẽ các thiếu nữ thị

thành đài các ; sau Cách mạng tháng Tám và trong Kháng chiến, ông chuyển hẳn sang vẽ về những chị nông dân, những anh Vệ quốc đoàn, những bà già và các cô gái dân tộc tham gia kháng chiến.

- + Ông từng làm Trưởng đoàn văn hoá kháng chiến và là Hiệu trưởng đầu tiên của Trường Mĩ thuật Kháng chiến ở chiến khu Việt Bắc (năm 1951).
- + Ông là người chịu khó thâm nhập thực tế ở nông thôn và tham gia các chiến dịch. Nhiều kí hoạ, ghi chép của ông như *Chị cán bộ cốt cán*, *Đi học đêm*, *Hành quân qua suối*, *Tôi có ý kiến...* là những tác phẩm quý giá trong kho tàng mĩ thuật Việt Nam. Với cách vẽ chân phương nhưng không kém phần khoáng đạt, tính cách nhân vật được khắc hoạ rõ nét là khuynh hướng mới trong sáng tác của ông. Tô Ngọc Vân đã hi sinh anh dũng trên đường tham gia chiến dịch Điện Biên Phủ năm 1954.
- + Đánh giá công lao và vai trò sáng tạo của hoạ sĩ, năm 1996 Nhà nước đã truy tặng ông Giải thưởng Hồ Chí Minh về Văn học – Nghệ thuật.

Hoạ sĩ Nguyễn Đỗ Cung

- + Hoạ sĩ Nguyễn Đỗ Cung sinh năm 1912, quê ở làng Xuân Tảo, huyện Từ Liêm, Hà Nội trong một gia đình có truyền thống nho học khoa bảng. Ông tốt nghiệp Trường Cao đẳng Mĩ thuật Đông Dương năm 1934.
- + Trước Cách mạng tháng Tám 1945, ông là người mang nặng những u uất, trăn trở. Nhưng sau khi Cách mạng thành công, ông đã nhanh chóng trút bỏ những ưu tư và tham gia hoạt động ngay từ những ngày đầu trong chính quyền mới. Ông đã đi theo đoàn quân Nam tiến và có mặt ở vùng cực nam Trung Bộ.
- + Hoạ sĩ Nguyễn Đỗ cung đã vẽ về cuộc kháng chiến hào hùng, đầy khí thế của nhân dân ta và các lực lượng vũ trang. Một số tác phẩm nổi tiếng như *Du kích tập bắn*, *Làm kíp lựu đạn*, *Khai hội*, ... đã được sáng tác tại chỗ. Ngoài ra, ông còn mở lớp đào tạo các hoạ sĩ trẻ cho vùng Trung Trung Bộ để phục vụ kháng chiến.
- + Hoà bình lập lại, hoạ sĩ Nguyễn Đỗ Cung vừa sáng tác nghệ thuật, vừa dồn hết công sức, trí tuệ để xây dựng Viện Bảo tàng Mĩ thuật Việt Nam và Viện nghiên cứu Mĩ thuật. Ông là Viện trưởng đầu tiên của các Viện trên và có nhiều bài viết nghiên cứu về nghệ thuật dân tộc.

- + Hoạ sĩ Nguyễn Đỗ Cung mất ngày 22/9/1977 tại Hà Nội, hưởng thọ 65 tuổi.
- + Để ghi nhận những công lao đóng góp và sáng tạo nghệ thuật, năm 1996 Nhà nước đã truy tặng ông Giải thưởng Hồ Chí Minh về Văn học – Nghệ thuật.

Nhà điêu khắc – hoạ sĩ Diệp Minh Châu

- + Nhà điêu khắc – hoạ sĩ Diệp Minh Châu sinh năm 1919 tại Nhon Thanh, Bến Tre. Ông tốt nghiệp Trường Cao đẳng Mĩ thuật Đông Dương năm 1945. Cũng như các hoạ sĩ Nam Bộ khác, ông dành phần lớn tình cảm của mình để sáng tác về lãnh tụ Hồ Chí Minh kính yêu. Bức tranh *Bác Hồ với thiếu nhi ba miền Trung, Nam, Bắc* là một ví dụ.
- + Ông là hoạ sĩ tiêu biểu cho thế hệ các hoạ sĩ miền Nam đi theo kháng chiến với niềm tin mãnh liệt vào sự lãnh đạo của Đảng và Bác Hồ. Ông đã vượt đường trường từ miền Nam lên chiến khu Việt Bắc để tham gia hoạt động nghệ thuật. Tại đây ông đã vẽ một số bức tranh về nơi ở và làm việc của Hồ Chủ tịch.
- + Hoà bình lập lại, ông giảng dạy tại Trường Cao đẳng Mĩ thuật Việt Nam (Trường Đại học Mĩ thuật Hà Nội ngày nay). Vừa giảng dạy, vừa sáng tác, tác phẩm nổi tiếng của ông là : *Bác Hồ với thiếu nhi ba miền Trung, Nam, Bắc* (1947). Ngoài ra ông còn có nhiều tác phẩm nổi tiếng khác như tượng *Liệt sĩ Võ Thị Sáu, Hương sen, Bác Hồ bên suối Lê-nin...*
- + Hoạ sĩ Diệp Minh Châu là người nghệ sĩ luôn trăn trở và say mê tìm tòi sáng tạo nghệ thuật. Dù ở đâu, hoàn cảnh nào ông đều sáng tác phục vụ cách mạng, phục vụ nhân dân. Năm 1996 Nhà nước phong tặng ông Giải thưởng Hồ Chí Minh về Văn học – Nghệ thuật.

– GV bổ sung nhận xét của HS về các hoạ sĩ.

Hoạt động 2

Tìm hiểu một vài bức tranh tiêu biểu

Ở hoạt động này, GV cần lưu ý : Các bức tranh được chọn ở bài này chỉ là số ít trong các tác phẩm tiêu biểu. Tuy vậy cũng thể hiện được sự đa dạng về nội dung, về chất liệu trong hội hoạ như sơn mài, màu bột, lụa, sơn dầu. Qua đó, HS có được khái niệm về vai trò của chất liệu trong sáng tác mĩ thuật.

Bức tranh lụa *Chơi ô ăn quan* của họa sĩ Nguyễn Phan Chánh

- GV hướng dẫn HS phân tích tác phẩm theo các ý sau :
  - + Bức tranh miêu tả một trò chơi dân gian quen thuộc của trẻ em thời kì trước Cách mạng tháng Tám (1945) : bốn em bé gái trong trang phục truyền thống của thời kì đó (năm 1931) đang chăm chú *chơi ô ăn quan*.
  - + Cách sắp xếp hình ảnh chặt chẽ với các độ đậm nhạt vừa phải đã tạo được sự hấp dẫn của bức tranh. Tuy gam màu chủ đạo là nâu hồng nhưng do cách chuyển màu theo nhiều cung bậc nên màu sắc trong tranh không đơn điệu, tẻ nhạt.
  - + Lối vẽ của họa sĩ tuy có dựa vào kĩ thuật dựng hình châu Âu nhưng vẫn giữ được hoà sắc, bố cục, bút pháp phương Đông truyền thống và biểu hiện rất rõ phong cách Việt Nam.
- *Kết luận* : Bức tranh *Chơi ô ăn quan* là tác phẩm tiêu biểu của họa sĩ Nguyễn Phan Chánh và của nền mỹ thuật hiện đại Việt Nam.

Bức tranh sơn mài *Nghỉ chân bên đò* của họa sĩ Tô Ngọc Vân

- GV gợi ý HS phân tích các nội dung sau :
  - + Bức tranh diễn tả phút nghỉ ngơi, thư thái trên đường đi chiến dịch, bên sườn đò vùng trung du phía Bắc (những tình tiết gợi không gian và địa điểm là các tàu lá cọ ngụy trang cho gánh hàng và những cây cọ ở phía trên tranh).
  - + Tuy chỉ có ba nhân vật nhưng bức tranh đã miêu tả được không khí kháng chiến với đầy đủ các thành phần (anh Vệ quốc đoàn, bác nông dân và cô gái Thái).
  - + Bức tranh mang nhiều yếu tố trang trí, đơn giản về màu sắc và đường nét ; đó vốn là sở trường của chất liệu sơn mài.
  - + Cách diễn tả khoẻ khoắn, mạch lạc. Các chi tiết như nét mặt, các nếp quần áo được diễn tả kĩ làm cho bức tranh thêm sinh động, súc tích.
- *Kết luận* : Họa sĩ đã sử dụng thành công chất liệu sơn mài trong sự tinh giản đến tối đa hình mảng nhưng tranh vẫn sinh động và hấp dẫn.
  - + Bức tranh là một minh chứng cho tình quân dân thắm thiết.

Bức tranh màu bột *Du kích tập bắn* của hoạ sĩ Nguyễn Đỗ Cung

- GV gợi ý HS theo các nội dung sau :
  - + Bức tranh được hoạ sĩ trực tiếp quan sát và vẽ bằng màu bột năm 1947, tại vùng La Hai – tỉnh Phú Yên.
  - + Bức tranh ghi lại buổi tập bắn của một tổ du kích gồm có cả nông dân, công nhân và những người khác. Con người và thiên nhiên hoà trong cái nắng chói chang, rực rỡ của vùng cực nam Trung Bộ đã được lột tả trong tranh.
  - + Về hình thức : Với màu sắc hài hoà, trong sáng kết hợp với lối vẽ khúc chiết, hoạ sĩ đã tạo được sắc thái chân thật trong tranh. Năm nhân vật được diễn tả ở các tư thế khác nhau (người bò, người trườn, người núp,...) trên một bờ nương đầy nắng tạo nên sự sinh động, tự nhiên cho bức tranh.
- *Kết luận* : Bức tranh vẽ bằng chất liệu màu bột, khuôn khổ nhỏ với một bút pháp khoẻ khoắn đã lột tả được đầy đủ không khí kháng chiến sôi sục của nhân dân.

Bức tranh lụa *Bác Hồ với thiếu nhi ba miền Trung, Nam, Bắc* của hoạ sĩ Diệp Minh Châu

- GV gợi ý HS về các nội dung sau :
  - + Bức tranh *Bác Hồ với thiếu nhi ba miền Trung, Nam, Bắc* là một tác phẩm có giá trị về tình cảm vì được hoạ sĩ vẽ bằng máu của chính mình. Bức tranh chỉ có một màu, nhưng do các độ đậm nhạt của nét vẽ nên bức tranh trở nên sinh động, hấp dẫn.
  - + Bức tranh *Bác Hồ với thiếu nhi ba miền Trung, Nam, Bắc* tượng trưng cho tình cảm yêu thương của thiếu nhi cả nước với Bác Hồ, là tình cảm chân thành của tác giả đối với vị lãnh tụ kính yêu của dân tộc.
  - + Về hình thức : Bằng nét vẽ đơn giản, tác giả tập trung diễn tả nét mặt đôn hậu của Bác Hồ bên cạnh khuôn mặt của ba cháu thiếu nhi. Mỗi em một vẻ nhưng đều biểu lộ được tình cảm mến yêu của thiếu nhi nói chung và của ba cháu nói riêng đối với Bác Hồ.
- *Kết luận* : Tranh *Bác Hồ với thiếu nhi ba miền Trung, Nam, Bắc* là tấm lòng, là tình cảm của hoạ sĩ đối với Hồ Chủ tịch.

Bác Hồ với thiếu nhi ba miền Trung, Nam, Bắc. Tranh lụa của Diệp Minh Châu

Hoạt động 3

Đánh giá kết quả học tập

Sau khi tìm hiểu, phân tích về một số tác giả và tác phẩm trong bài, GV đặt câu hỏi để HS củng cố lại kiến thức bài học.

Bài tập về nhà

- Suu tầm thêm các bài viết, tranh, ảnh liên quan đến các tác giả được giới thiệu trong bài.
- Vẽ một bức tranh về đề tài *Bác Hồ với thiếu nhi*.
- Chuẩn bị cho bài học sau.